

Podjetništvo v 21. stoletju: Raziskava o podjetniških kompetencah med študenti višjih strokovnih šol

dr. Vesna Trančar, profesorica strokovno teoretičnih predmetov, ŠC Ptuj

Izobraževalni programi, ki vsebujejo tematiko podjetništva, trženja in ekonomike, zagotavljajo možnosti maksimiranja potenciala podjetniškega izobraževanja. Študentje, ki so deležni tovrstne izobraževalne tematike, so bolj nagnjeni k razmišljanju, da postanejo podjetniki, hkrati pa imajo tudi bolj razvite sposobnosti za upravljanje in vodenje. Študija, ki smo jo izvedli med višjimi strokovnimi šolami v Sloveniji, nudi rezultate, iz katerih je mogoče oblikovati priporočila za krepitev podjetniških vsebin v vseh izobraževalnih programih na vseh ravneh in v ospredje postaviti pomen razvijanja podjetniških kompetenc, ki omogočajo uspešno poslovno kariero in premagovanje ovir v vsakdanjem življenju.

Uvod

Podjetništvo je večplasten proces in pomeni ustanovitev nove organizacije ali prestrukturiranje organizacije, ki že obstaja. Za udeležanje podjetništva potrebuje gospodarstvo posameznike, ki razpolagajo z edinstvenimi osebnostnimi lastnostmi, to so: komunikacijske spretnosti, potrpežljivost, zmožnost predvidevanja, samozavest, sposobnost osredotočenja, sposobnost iskanja priložnosti in podobno. Prispevek se osredotoča na ocenjevanje ravni podjetniških kompetenc med študenti višjih strokovnih šol v Sloveniji. V raziskavo smo vključili študente zaključnih letnikov. Izbrali smo deset podjetniških kompetenc, ki jih strokovna literatura najpogosteje omenja. Te so: sposobnost iskanja priložnosti, vztrajnost, zavzetost in predanost, zahteva po kakovosti in učinkovitosti, sposobnost prevzemanja tveganja, sposobnost postavljanja ciljev, sposobnost iskanja informacij, sposobnost sistematičnega načrtovanja in spremljanja, sposobnost prepričevanja, sposobnost mreženja in samozavest.

Študija je bila usmerjena v proučevanje stopnje razvitosti podjetniških kompetenc v različnih programih višjih strokovnih šol. Ugotovitve omogočajo oblikovanje priporočil, usmerjenih v krepitev podjetniških kompetenc med študenti na višjih strokovnih šolah. Eno izmed priporočil je trajnostno umeščanje podjetništva v vse izobraževalne programe višjih strokovnih šol, kar bi omogočilo razvoj in krepitev podjetniške miselnosti med študenti, posledično pa izboljševanje podjetniške klime slovenskega gospodarstva.

Kako vzgajati za podjetništvo?

Podjetniško-poslovna izobraževalna tematika ni

pogoj za podjetništvo. Res je, da so bili nekateri izmed najbolj znanih ustanoviteljev startupov osipniki. Toda mnogi drugi, uspešni podjetniki pravijo, da so imeli od podjetniških izobraževanj¹ številne koristi, predvsem, da so imeli priložnost za izkustveno učenje in osredotočanje na osnove podjetništva. Tak primer sta Kevin Systrom in Mike Krieger, ustanovitelja Instagrama. Kot študenta sta se srečala prav na študijskem programu podjetništva. Podjetniško izobraževanje sta dojemala kot najbolj pronicljivo izkušnjo, ki združuje pouk, mentorstvo in urjenje v podjetniških spretnostih.

Da, nekateri bodo trdili, da je podjetništvo še vedno prej umetnost kot znanost, ki včasih zahteva improvizacijo v edinstvenih in negotovih situacijah, pa vendar obstajajo očitne lastnosti, ki si jih delijo uspešni podjetniki. Med njimi so:

- osebna strast do reševanja problema,
- vizija za tisto, kar je inovativno,
- spretnosti za izgradnjo izdelka ali storitve in podjetja,
- vztrajnost pri iskanju povratnih informacij,
- ponavljanje in vrtenje okrog podjetniške zamisli,
- sposobnost empatije in navdihovanja ljudi okoli sebe.

Podjetniške kompetence

Podjetniške kompetence razdelimo na osebne podjetniške kompetence in kompetence za začetek podjema oziroma podviga. Slednja kompetenca zajema sposobnost za zagon podjetja in kasneje sposobnost upravljanja in vodenja podjetja (slika 1).

¹ Literatura (Pena 2016) jih imenuje akademski tečajji podjetništva.

Slika 1: Delitev podjetniških kompetenc (Vir 1)

V nadaljevanju predstavljamo podjetniške lastnosti, bolj znane kot osebne podjetniške kompetence, ki jih literatura (Hoffarh 2019; Calvin 2003 in Vir 2) najpogosteje navaja. To so:

- iskanje priložnosti,
- vztrajnost,
- predanost delovni pogodbi,
- prevzemanje tveganja,
- zahteva po učinkovitosti in kakovosti,
- postavljanje ciljev,
- iskanje informacij,
- sistematično načrtovanje in spremljanje,
- prepričevanje in mreženje,
- samozavest,
- zavzetost in predanost,
- sposobnost mreženja.

Poleg zgoraj opisanih podjetniških lastnosti pri uspešnem podjetniku najdemo še kreativnost, nardarjenost, vizionarstvo, sposobnost soočanja s kritiko, poslanstvo in sledenje višjemu cilju, skromnost, preprostost in osredotočenost (Rusu et al. 2012).

Raziskava o podjetniških kompetencah študentov višjih strokovnih šol

Namen raziskave je pridobiti vpogled v poznavanje in razumevanje pomena podjetniških kompetenc pri mladih, ki se vključujejo na trg dela. Pri oblikovanju raziskovalnega vprašanja smo izhajali iz identifikacije problemov, ki jih izpostavlja tudi sodobna literatura (Pena 2016; Rusu et al. 2012) in smo jih predstavili zgoraj. Trenutno izpostavljamo dva, to sta: nizka stopnja zanimanja diplomantov za samostojno podjetniško pot in nezadostno vključevanje podjetniških vsebin v izobraževalne programe teh-

niških smeri. Strokovno argumentacijo smo obravnavali zgolj znotraj izbranega raziskovalnega področja, t. j. v okviru zastavljenih raziskovalnih vprašanj, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

Raziskovalno vprašanje izhaja iz zanimanja o tem, ali so študentje, ki zaključujejo višje strokovne šole v Sloveniji, opolnomočeni z danes potrebno potrebnimi podjetniškimi kompetencami, med katere najpogosteje uvrščamo sposobnost iskanja priložnosti, vztrajnost, zavezanost ali predanost, sposobnost prevzemanja tveganja, zahtevo po lastni kakovosti, sposobnost iskanja informacij, pozitivno tekmovalnost in druge, ki so za uspeh v podjetniških vodah najbolj relevantne. Drugo raziskovalno vprašanje se nanaša na odločenost študentov, da po končanem študiju pričnejo samostojno podjetniško pot. Ker je v vsaki generaciji študentov izjemno malo takih, ki so odločeni, da se po diplomu vidijo v podjetniškem poklicu, smo z raziskavo želeli pridobiti vpogled v to, kolikšen odstotek vseh slovenskih študentov ima namero, da ustanovi svoje podjetje. Z raziskavo smo želeli ugotoviti tudi, katere podjetniške kompetence slovenski študentje višjih strokovnih šol že posedujejo in katere podjetniške kompetence pridobijo tekom študija na izbranih šolah. Zanimalo nas je tudi, kako podjetniško so naravnani slovenski študentje višjih strokovnih šol oziroma koliko anketiranih študentov je prepričanih, da se bodo po izobraževanju odločili za samostojno podjetniško pot.

Uporabili smo bazo naslovov, ki je javno objavljena na spletu Skupnosti višjih strokovnih šol. Anketa je bila posredovana preko elektronske pošte vsem višjim strokovnim šolam in objavljena v e-novicah Skupnosti višjih strokovnih šol.

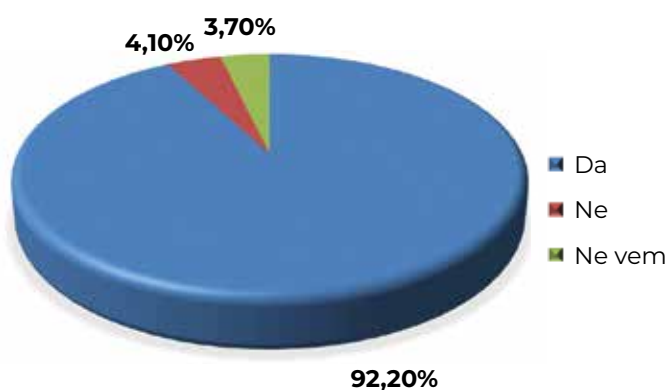
Vzorec raziskave: K sodelovanju v anketni raziskavi smo povabili vse višje strokovne šole v Sloveniji, skupaj 59 šol. Uporabili smo seznam šol, ki je bil objavljen na spletnem naslovu Skupnosti višjih strokovnih šol, dne 14. 12. 2021.

Način izvedbe raziskave: Nagovorjeni respondenti so vprašalnik izpolnili na spletu.

Rezultati raziskave in interpretacija

Izmed 59 nagovorjenih višjih strokovnih šol je na anketo odgovarjalo 299 anketirancev. Ker sta bili prvi dve vprašanji neobvezni, je nanju odgovorilo 72,54 % anketirancev.

Na vprašanje zaprtega tipa »Ali je kateri predmet/modul na višji strokovni šoli vseboval tudi podjetniške vsebine (iskanje idej, vrednotenje zamisli, start-up podjetja, podjetniški inkubator, delo v timu in podobno)?« je 92,2 % anketiranih študentov odgovorilo, da so se v času študija s podjetniškimi vsebinami srečali, 4,1 % študentov trdi, da v njihov program ni bilo vključenega podjetniškega izobraževanja, 3,7 % študentov pa na vprašanje ni znalo odgovoriti (slika 2).

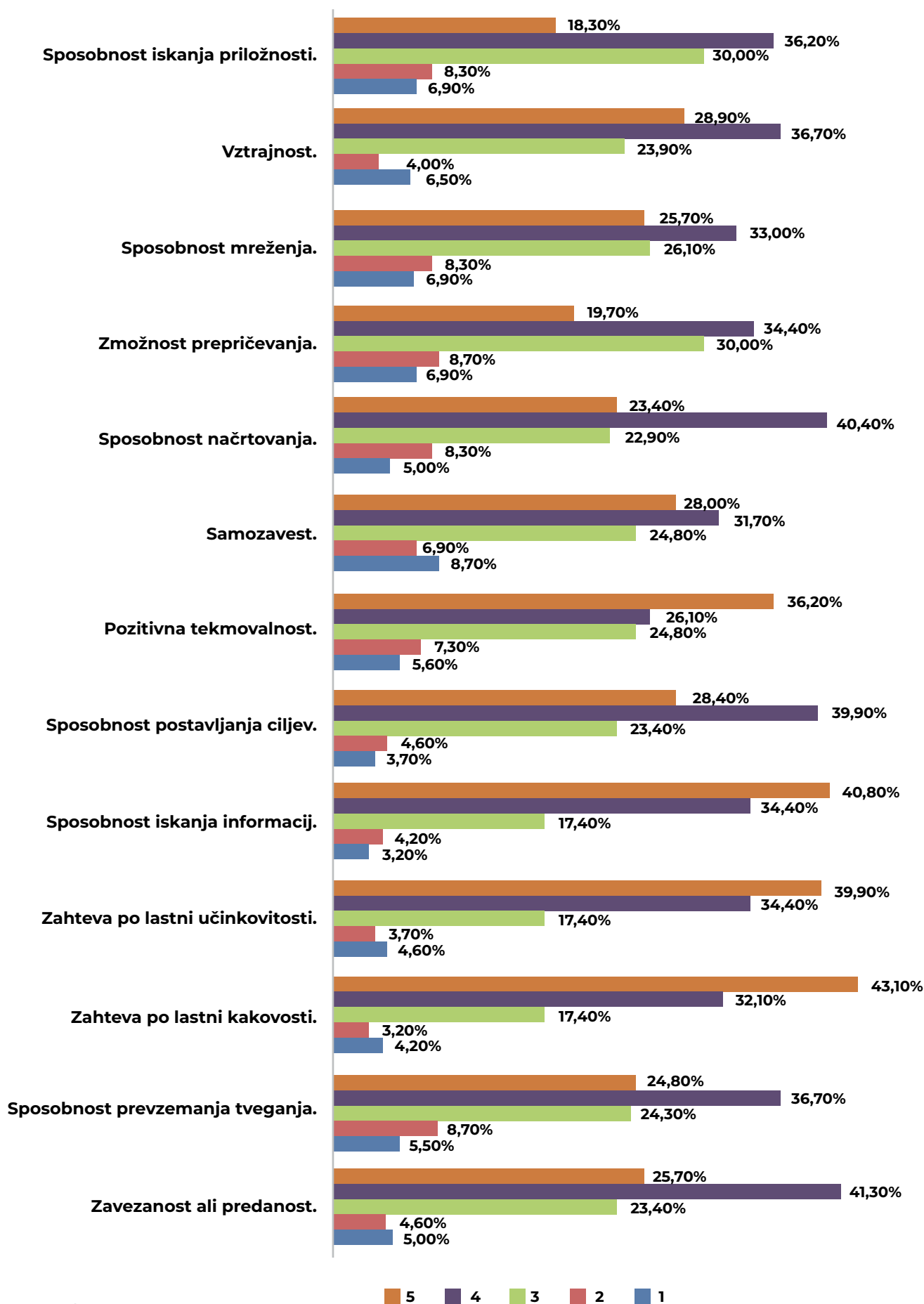
Slika 2: Vprašanje »Ali je kateri predmet/modul na višji strokovni šoli vseboval tudi podjetniške vsebine?«

V nadaljevanju so anketiranci lahko na lestvici od 1 do 5 ocenili svojo podjetniško kompetenco, pri čemer je 1 pomenila, da je nimajo razvite, 5 pa, da jo imajo močno razvito. Rezultati kažejo, da imajo anketiranci (98,3 %) po lastni oceni najbolj razvite sposobnosti iskanja priložnosti, pozitivne tekmovalnosti, zavzetosti in predanosti, zelo nizko stopnjo razvitosti pa kažejo pri sposobnostih mreženja, vztrajnosti, samozavesti, postavljanja ciljev in prevzemanja tveganja.

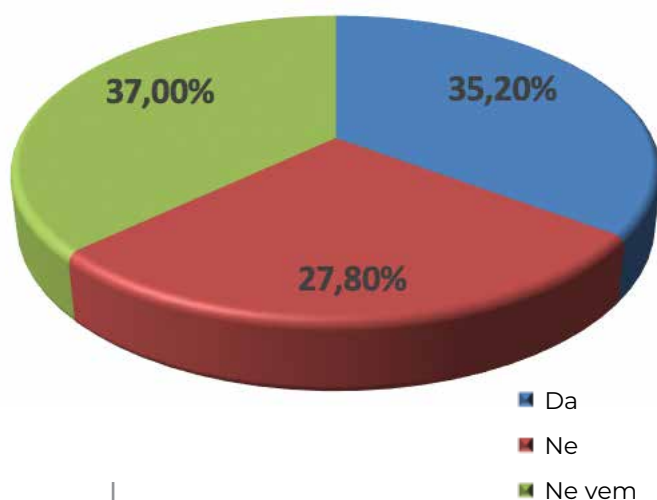
Z naslednjim vprašanjem smo s pomočjo lestvice od 1 do 5 poskušali ugotoviti, kako študentje ocenjujejo pridobivanje podjetniških kompetenc v času študija. Z ocenami od 1 do 5 so lahko anketiranci ocenili, katero od zapisanih kompetenc so v času študija najbolj razvijali. Prav tako je ocena 1 pomenila, da določene kompetence niso razvijali, 5 pa, da so jo razvijali zelo aktivno. Rezultati kažejo, da so študentje v času študija razvijali vse sposobnosti, ene bolj in druge manj. 96,8 % anketiranih je s povprečno oceno 4,0 razvijalo sposobnost iskanja informacij, 96,3 % anketiranih je s povprečno oceno 3,8 razvijalo sposobnost postavljanja ciljev, 95,8 % anketiranih je s povprečno oceno 4,0 razvijalo zahtevo po lastni kakovosti, 94,5 % anketiranih je s povprečno oceno 3,6 razvijalo sposobnost prevzemanja tveganja, 95,8 % anketiranih je s povprečno oceno 4,0 razvijalo zahtevo po lastni učinkovitosti, 95,0 % vprašanih je s povprečno oceno 3,6 razvijalo sposobnost sistematičnega načrtovanja in spremljanja aktivnosti, 94,4 % vprašanih je s povprečno oceno 3,7 razvijalo pozitivno tekmovalnost, 93,5 % anketirancev je s povprečno oceno 3,7 razvijalo vztrajnost, 93,1 % anketirancev je razvijalo sposobnost iskanja priložnosti s povprečno oceno 3,4, sposobnost mreženja s povprečno oceno 3,6, zmožnost prepričevanja s povprečno oceno 3,4, 91,3 % anketiranih pa je s povprečno oceno 2,4 razvijalo samozavest.

Iz podatkov lahko sklepamo, da so anketirani najmanj razvijali samozavest, saj je med anketiranimi 8,7 % takih, ki so mnenja, da je sploh niso razvijali, sledijo zmožnost prepričevanja, sposobnost mreženja in sposobnost iskanja priložnosti, pri katerih je 6,9 % anketirancev mnenja, da jih v času študija niso razvijali (slika 3).

Slika 3: Povprečna ocena razvitost podjetniških kompetenc

Da bi izvedeli, kako bodo študentje podjetniške kompetence uporabili v praksi, smo jim zastavili vprašanje »Ali razmišljate, da bi po zaključku študija odprli podjetje in se podali na samostojno podjetniško pot?«. Pri tem vprašanju smo uporabili anketno logiko, kar pomeni, da smo anketirance, ki so na prejšnje vprašanje odgovorili pritrdilno, usmerili na vprašanje »S kakšno verjetnostjo bi se odločili za samostojno podjetniško pot?«. Rezultati so pokazali, da je 35,2 % vprašanih prepričanih, da bodo odprli lastno podjetje, 27,8 % anketiranih se za samostojen poklic ne bo odločilo, 37 % vprašanih je ostalo neopredeljenih (slika 4).

Slika 4: Vprašanje »Ali razmišljate, da bi po zaključku študija odprli podjetje in se podali na samostojno podjetniško pot?«

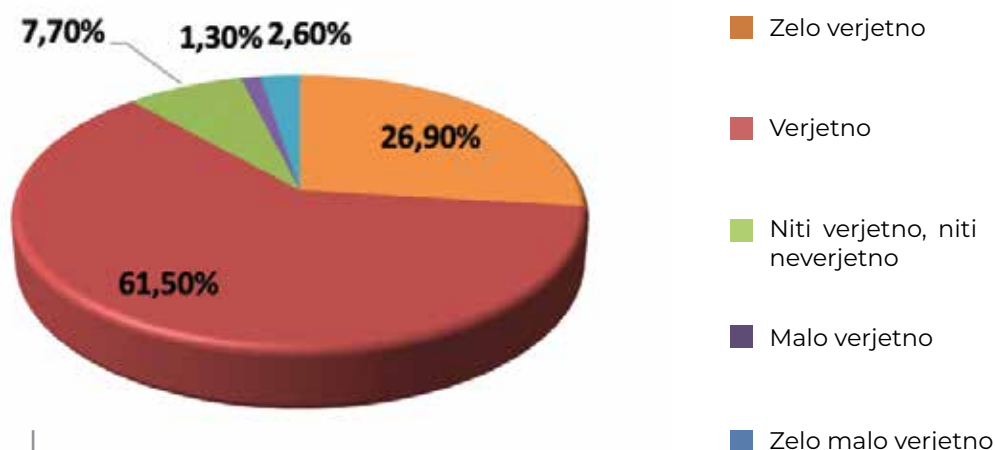
Na vprašanje »S kakšno verjetnostjo bi se odločili za samostojno podjetniško pot?« so odgovarjali le tisti študentje, ki so na predhodno vprašanje odgovorili pritrdilno. Od slednjih je 26,9 % anketiran-

cev mnenja, da se bodo za samostojni poklic odločili zelo verjetno, 61,5 % anketiranih se bo odločilo verjetno, 11,60 % pa je takih, ki v svojo trditev niso prepričani (slika 5).

Iz analize podatkov, ki jih je omogočila spletna anketa, izvedena v vseh slovenskih višjih strokovnih šolah, lahko povzamemo, da so podjetniške kompetence pri študentih zaključnih letnikov pridobljene tekom izobraževalnega procesa na višjih strokovnih šolah. Presenetljivo je, da so študentje med desetimi izbranimi podjetniškimi veščinami, ki so jih razvijali v času študija, dali največji pomen sposobnosti iskanja informacij, sledijo sposobnosti postavljanja ciljev, zahteva po lastni kakovosti, sposobnost prevzemanja tveganja, najmanjšo oceno razvijanja pa so podali za razvijanje samozavesti, zmožnosti prepričevanja, sposobnosti mreženja in sposobnosti iskanja priložnosti. Za razliko od naštetih podjetniških kompetenc drugih avtorjev, omenjenih v prispevku, izstopata predvsem visoka stopnja razvijanja sposobnosti iskanja informacij in sposobnost postavljanja ciljev.

Lahko sklepamo, da se študentje zavedajo, da uspeh zavisi od podjetniških lastnosti in od usvojenega znanja ter za poklic potrebnih kompetenc.

Študentje so pri odprtem tipu vprašanja »Navedite razlog, zakaj se boste odločili za samostojno podjetniško pot?« izpostavili številne argumente: s poldansko dejavnostjo lahko ponudim kakovostne storitve in dodatno zaslužim; ker si želim nekaj svojega; ker sem pravi mojster in ne bom svojega znanja in idej podaril nekomu, ki tega ne bo cenil; ker si želim ustvariti organizacijo, ki bi bila pravična in prijazna do zaposlenih, kupcev in okolja; ker si enostavno želim v življenju nekaj ustvariti, ker želim delati zase; ker si lahko pravilno razporedim čas; ker imam kompetence za vodenje podjetja; ker je to

Slika 5: Vprašanje »S kakšno verjetnostjo bi se odločili za samostojno podjetniško pot?«

moja osebna želja; ker vidim prednost predvsem v tem, da sem sam svoj šef; ker želim ustvariti nekaj novega, inovativnega in unikatnega; ker želim v življenju početi nekaj več; ker lahko zaradi izzivov, ki jih prinaša podjetništvo, osebnostno bolj rastem in se razvijam; ker lahko sam izbiram ljudi, s katerimi bom delal, ustvarjal ter si zagotovil finančno neodvisnost; ker uživam v timske delu; ker vem, da sem podjeten; ker nočem imeti nadrejenih, ki me ne bi spoštovali ...

Pri vprašanju »Navedite razlog, zakaj se ne bi odločili za samostojno podjetniško pot?« so anketirani najpogosteje navajali, da jih podjetništvo in odprtje lastnega podjetja ne zanimata; da bodo z izobraževanjem še nadaljevali; da se jim zdi podjetniški poklic preveč tvegan; da niso osebnosti za podjetništvo; da podjetništvo predstavlja veliko dela; ker je na trgu prevelika konkurenca; ker menijo, da nimajo zadostnega kapitala v znanju in sredstvih; ker do trenutka te ankete o odprtju lastnega podjetja še niso razmišljali; ker še niso imeli priložnosti, da bi razvili poslovno idejo; ker niso dovolj samozavestni; ker si želijo pridobiti čim več praktičnega znanja; ker že imajo varno službo z zelo visoko plačo; ker so prepričani, da jim trenutno podjetje, kjer delajo, nudi boljšo prihodnost; ker se nekateri zavedajo, da se brez temeljite analize trga, izračuna potrebnega začetnega kapitala, možnosti trženja izdelkov oz. storitev, povezovanja s potencialnimi partnerji, pregleda vseh drugih faktorjev za uspešen začetek lastnega posla, ne bi spustili v samostojen poklic in podobno.

Sodeč po analizi rezultatov ankete in odgovorih lahko povzamemo, da se anketiranci zavedajo pomena podjetništva in življenjskega stila podjetnika, ter da je pri sestavljanju podjetniške ekipe še kako pomembno, da izberejo takšne sodelavce, ki bodo v delovnem okolju znali med seboj dobro komunicirati, sodelovati, se med seboj dopolnjevati in ustvarjati pozitivno klimo. Zagotovo obstaja še veliko potencialnih študentov, ki bi jih lahko s praviimi izobraževalnimi vsebinami izobrazili in pripravili do tega, da postanejo podjetniki.

Zaključek

Kot vemo, izobraževanje ni namenjeno le pridobivanju diplom. Izobraževanje omogoča veliko več. Omogoča pridobivanje »skritih« kompetenc, ki jih v izobraževalnem sistemu ne ocenjujemo, vendar pa pripomorejo, da študent hitreje napreduje in uspešno zaključi študij. Danes so v svetu v ospredju postavljene podjetniške lastnosti, ki so pomembne tako za poslovno kot osebno življenje in so v globaliziranem družbeno-ekonomskem sistemu postale neizogibna nujnost. Nujnost slednjega zaostrejuje globalizacija, tehnološki napredek in demografske spremembe kot tudi spremembe vrednosti in preferenc družbe kot celote.

S študijo smo poskušali raziskati, v kolikšni meri so študentje zaključnih letnikov višjih strokovnih šol opolnomočeni s podjetniškimi kompetencami in na podlagi rezultatov podati priporočila, usmerjena v krepitev podjetniških kompetenc na višjih strokovnih šolah. Umeščanje podjetništva v izobraževalne programe ne le višjih strokovnih šol, temveč tudi v univerzitetne programe, omogoča krepitev podjetniških lastnosti in pripravo študentov za »generacijo podjetnikov«, saj potreba po njih ni bila še nikoli večja.

Literatura in viri

- Adenutsi, Deodat E. (2009): »Entrepreneurship, Job Creation, Income Empowerment and Poverty Reduction In Low-Income Economies«, *MPRA Paper 29569*, University Library of Munich, Germany.
- Calvin, R. J. (2003): *Entrepreneurial Management*. New York: *The McGraw Hill Executive MBA Series*. International Edition.
- De Vita, Luisa; Mari, Michela in Poggesi, Sara. (2014): *Women Entrepreneurs In And From Developing Countries*: European Management Journal, Elsevier, vol. 32(3), str. 451–460.
- Dnevnik.si. (2010): *Najpomembnejša kompetenca podjetnika je prepoznavanje potreb strank*. Dostopno na <https://www.dnevnik.si/1042745974>, 12. 1. 2022
- Hoffarth, Matthew, J. (2019): *From Achievement To Power*: David C. McClelland, McBer & Company, and the business of the Thematic Apperception Test (TAT), 1962–1985. Dostopno na <https://doi.org/10.1002/jhbs.22015>, 20. 12. 2022
- Li, X. (2009): *Entrepreneurial Competencies as an Entrepreneurial Distinctive*: An Examination of the Competency Approach in Defining Entrepreneurs. Dostopno na http://ink.library.smu.edu.sg/etd_coll/14, 17. 1. 2022.
- Oganisjana, K. in Koke, T. (2012): Does Competence-Oriented Higher Education Lead to Students Competitiveness? *Engineering Economics*, 23(1), 77–82.
- Pena, Mike. (2016): *Entrepreneurship Can Be Learned*. Stanford University. Where Entrepreneurs Find Inspiration. Dostopno na <https://ecorner.stanford.edu/articles/entrepreneurship-can-be-learned/>, 10. 2. 2022.
- Rusu Sergiu, Florin Isac, Radu Cureteanu in Luliela Csorba. (2012): *Entrepreneurship and Entrepreneur: A Review Of Literature Concepts*. Dostopno na <https://academicjournals.org/journal/AJBM/article-full-text-pdf/C107B4E33032>, 12. 12. 2021.
- Vir 1: *Entrepreneurial Competencies*. Dostopno na: <http://www.simplynotes.in/e-notes/mbabba/entrepreneurship-development/entrepreneurial-competency/>, 20. 1. 2022.
- Vir 2: *McClelland and McBer. Entrepreneurial Competencies*. Dostopno na <https://www.slideshare.net/aderusakura/ent300-module02>, 8. 1. 2022.